DE TOETOER TJILINAJA OP LOMBOK

DOOR

J. C. VAN EERDE.

Het hieronder volgende Sassaksche verhaal is overgeschreven van een lontargeschrift op 81 bladen, dat zich in de afdeelingsboekerij van Lombok bevindt en dat den roman bevat, die naar een der hoofdpersonen als Toetoer Tjilinaja wordt aangeduid.

Er komen verscheiden Balische uitdrukkingen en soms geheele Balische gedeelten in voor en bovendien vertoont ook het Sassaksch vele schrijffouten, die er op schijnen te wijzen, dat de overschrijver van dit exemplaar ongeletterd was en wellicht een Baliër is geweest, die het Sassaksch niet geheel meester was. Ofschoon dus dit geschrift voor de studie van het Sassaksch niet de waarde heeft van den Toetoer Monjèh (zie Bijdragen 7e Volgr. V blz. 17—109), is het toch ook op Lombok zeer bekend, en het neemt een vaste plaats in de inlandsche maatschappij in. Om die reden wordt het hier opgenomen, al vertoont ook dit verhaal van de liefde van Prins Pandji tot Prinses Tjilinaja onmiskenbare gemeenschappelijke gegevens met de Maleische Sjaïr Ken Tamboehan (zie H. C. Klinkert in Indische Gids 1881, I blz. 1165 e. v.) en met de Javaansche Angrèni (zie v. d. Tuuk Kawi-Balin. Wdbk i. v. daha en tjili). Het verdwijnen van de prinses, de droom van den prins, de terechtstelling en andere episoden van dezen roman herinneren sterk aan het verhaal van Ken Tamboehan, dat door Klinkert tot de oudere, vóór-Mohammedaansche literatuur wordt gerekend en volgens de Hollander in Palembang zou zijn opgesteld. Of aan onderlinge ontleening van de romans Tjilinaja en Ken Tamboehan moet worden gedacht dan wel aan een gemeenschappelijke afkomst, worde hier

niet nagagaan, maar Balische vertalingen van dezen roman wijzen er wel op, dat het verhaal van Tjilinaja van Lombok zijn weg naar Bali heeft gevonden en dus niet voor Lombok een der vruchten van de Balische overheersching is geweest.

Tjilinaja is een troetelnaam van een prinses van Dëhë, waarom deze roman ook onder den naam Toetoer Datoe Dëhë bekend is. In de nalatenschap van Dr. H. N. van der Tuuk zijn verschillende exemplaren van dit geschrift aangetroffen (zie Beschrijving Brandes I. blz. VII en 235); de aanhef van het daar vermelde handschrift n°. 327 komt in hoofdzaak met het begin van het hieronder gedrukte geschrift overeen. Eene inhoudsopgave moge voorafgaan.

Inhoud van den Toetoeer Tjilinaja.

Metrum: Dangdang Goela.

De dichter groet de lezers en roept hunne toegeeflijkheid in. Hij heeft dit verhaal geschreven op Zondagavond de 28ste van de maand Safar, van het Balische jaar IČaka 1816. Er wordt mededeeling gedaan van de twee vorsten van Dēhē en van Kēling, broeders, die geen kinderen bezaten. Zij kwamen overeen naar een kajangan te gaan om aan Batara Goeroe Sakti kroost te vragen. Met groot gevolg togen zij daarheen, en de vorst van Dēhē legde, nadat allen gebed hadden, de gelofte af, dat hij de godheid twee karbouwen zoude offeren, zoo hij eene dochter verkreeg. Karbouwen met goud versierd, met kostbare kleeden behangen, de hoorns met goud en edelsteen getooid en van zilveren hoeven voorzien. De vorst van Kēling legde de gelofte af, dat hij, mocht hem een zoon geboren worden, bij de kajangan zoude terugkeeren met «wat pinang, sirih en tabak» (offermaaltijd).

Na aldaar gegeten en sirih gekauwd te hebben, keerden men huiswaarts en na verloop van drie maanden werd het duidelijk, dat hun gebed verhoord was. Over de zwangerschap wordt verder niet gesproken. De vorsten waren zeer verheugd bij het aanschouwen van hunne gemalinnen en gaven feesten. De vorst van Dēhē kreeg een zeer schoon dochttertje, die van Kēling een schoon jongetje; zij waren met de kinderen zeer in hun schik. Toen deze kinderen vlug konden loopen, zou men de gelofte aan de godheid volbrengen. De vorst van Kēling bracht drie prachtig versierde karbouwen en ging met groot gevolg offeren — na gebed en van kleederen verwisseld te hebben, doch de vorst van Dēhē kwam zijne gelofte niet na en had niets medegenomen dan eenige wilde bladeren als geschenk voor de godheid. Nadat men gegeten had zouden de vorsten vertrekken, doch er stak een windvlaag op en door Allah's wil ten opzichte van den vorst van Dēhē, werd zijn dochttertje door den wind medegevoerd. De vorst en zijne gemalin stonden onthutst, terwijl hun kind hemelwaarts

vloog en uit het gezicht verdween. De vorst van Dëhë werd gek en geheel verward van zinnen.

Metrum: Pangkoer.

Men keerde naar huis terug en nu wordt over het verdwenen kind gesproken. Het kwam terecht in de Taman Sari, een tuin beheerd door Pé Bangkol («de kinderlooze»), een onderdaan van den vorst van Këling. Deze man kwam uit zijn huis naar buiten en vond in den tuin het kleine schoone kindje; hij nam het op en bracht het aan zijne vrouw. Beiden waren met dit geschenk van den Allerhoogsten (jang Agoeng) zeer verheugd en baadden het, maakten op het voorhoofd van het kind een teeken met sirihspog en gaven het een kleedje, zoodat hare schoonheid uitkwam als de glans van een spiegel waarop het opkomend zonlicht valt. Het was een lust voor de oogen van het echtpaar. Niemand wist van hun bezit iets af en als er iemand kwam verborgen zij het kind gauw.

Na 15 jaren droeg dit meisje reeds een haarwring en toen kon zij al spinnen (was zij volwassen).

Op zekeren dag lag de prins van Këling met zijne gezellen Kalang en Wiroen te dutten onder een loodsjee en droomde in zwaren slaap. Hij droomde, dat de maan op hem viel. Verschrikt werd hij wakker en richtte zich op. Ontsteld maakte hij zijne gezellen wakker en vroeg hun de beteekenis van den droom, doch zij wisten geen uitleg te geven. Den volgenden dag liet de prins door een volgeling van den droom mededeeling doen aan zijnen vader, die zeide: «Als hij op jacht gaat, zal hij spoedig wild verkrijgen; als hij vogels gaat vangen, heeft hij stellig succes; als hij naar de zee gaat om te visschen, vangt hij stellig wat». De vorst verbood echter aan den prins de verklaring van den droom mede te deelen. Toch vertelde de volgeling een en ander aan Raden Pandji en diens dienaar I Togog Sëmar zeide: «laten wij dan gaan visschen». De volgeling Wiroen sprak: «jij schijnt trek in visch te hebben, laten wij liever doen, wat de prins wil». Deze wenschte in den vroege morgen boschkippen te gaan jagen. Leeftocht en strikken om boschkippen meê te vangen werden medegenomen en men ging op de vogelvangst in het bosch van

Karang Loewar. Maar men zag geen enkele boschkip, ja, zelfs geen hagedis; negenmaal stelde men de strikken, doch men ving niets. Toen sprak de prins: «laten wij hier maar bij Pé Bibi Kili (zelfde als Pé Bangkol) blijven overnachten, dan kunnen wij het morgen nog eens probeeren». Zij kwamen aan den rand van het dorpje Bawa⁴ Aoer en hoorden het getik van een weverspoel. De prins sprak: «hoort eens wat een schoon geluid maakt die weverspoel.» Wiroen zeide: «gaat U er maar alleen op af, misschien krijgt U de weefster te zien». De prins ging en loerde ingespannen, doch zag niets, want zij zat achter een drielukkig gordijn; alleen haar glans scheen er doorheen. De deur in het huis van Pé Bangkol was met een dwarshout gesloten en de prins riep dat men hem zoude openen en toen Pé Bangkol aan dat bevel gehoor gaf verborg het meisje zich vlug in een groot aarden vat (voor het afwasschen van rijst bestemd).

Metrum: Sinom.

Pé Bangkol vroeg beleefd wat de prins tot hem voerde en deze zeide op de vogelvangst te zijn, verzoekende daar te mogen logeeren, wat dadelijk werd toegestaan. De prins vroeg: «aan wie behoort dat weefgetouw?» waarop Pé Bangkol vlug antwoordde: «van wien zou het anders zijn dan van mij, ik heb weven geleerd.» Doch de prins geloofde niet dat een man zulk een schoon weefsel kon maken waarom de vrouw van Pé Bangkol zeide dat zij de maakster ervan was. De prins en zijn gevolg aten daar en matten en kussens werden klaargelegd voor hun logies. Den volgende morgen gingen zij weêr op de vogelvangst naar het bosch en beraadslaagden onder een boom, hoe zij haar te zien zouden krijgen, die door moeder Bibi Kili verborgen werd gehouden. Wiroen raadde aan dat de prins zich zeer nederig en zacht moest voordoen bij de echtelieden: «als water vermengd met bloemen en kapas.» Uit het bosch namen zij giftige gadoengwortels mede en vermengden die met drank (bërëm). Toen zij bij het huis terugkeerden verborg Ina⁵ Bangkol het meisje in den grooten pot; daarna diende zij den prins het eten voor. Deze zeide: »ik heb nog een restje bërëm, dat schenk ik U». Beide echtelieden.

dronken ervan, en vielen beschonken neêr. Toen zochten de jongelieden overal naar het meisje, terwijl de prins bij het weefgetouw ging zittten. Toen hij ook meê ging zoeken bleef haar, dat uit den pot hing, aan zijn krisgevest haken. Hij onderzocht wie zijn kris vastpakte, trok aan het haar, en daar kwam de maagd te voorschijn schoon als de volle maan. De prins zeide: »Sta op schoon meisje», doch zij viel in ommacht tegen hem aan, waarop hij haar allerlei lieve woordjes toesprak. Doch zij bleef bewusteloos en daarop gelastte de prins aan Sëwar water te brengen in een klap-perdop; hij besprenkelde het gezicht van het meisje, dat bijkwam. Ook het echtpaar ontwaakte uit de bedwelming.

Het meisje zeide: «waarom houdt u mij vast op uw schoot, ik ben slechts uwe slavin en alleen maar waardig uwe voetzolen te wasschen en veegster te zijn op uw erf.» Moeder Bangkol zeide: «waarom houdt u mijne dochter vast?» Doch de prins gelastte haar te zwijgen, wjl zij hem om den tuin had trachten te leiden en hem niet de waarheid had verteld.

La Këntjili (de maagd) drukte hare verwondering uit, dat de prins blijken gaf van haar te houden, doch deze sprak: «mijne liefde voor u is oprecht; zoo gij mijne ziel geen medicijn schenkt, word ik gek en krankzinnig». La Këntjili antwoordde: «dat kan ik niet, want ik ben geene passende partij voor u». «Mijne liefde voor u is oprecht; moge de Heer ons voor immer vereenigen». «Hoe is het mogelijk, dat U, een vorstenzoon van mij kunt houden, want Uw vader zal zich tegen mij kanten en zoo zal ik U in 't onheil storten». «Als dat slechts is, wat gij vreest, ik zal u verdedigen tot in den dood; mijn hart is geheel met u vervuld». Het meisje hernam: «laat mij liever alleen». En de prins: «wat er ook gebeure, gij zult de mijne zijn voor altijd». Het meisje: «Als u die gelofte nimmer vergeet, ben ik de uwe».

Toen maakten zij een draagstoel en zij droegen haar naar het plein voor het paleis te Këling. Den volgenden morgen gaf de prins kennis aan den vorst van de mislukte vogelvangst en dat hij het meisje tot zich had genomen. De vorst ontstak in woede en weende: »dat zijn zoon zich in een vuil, stinkend water had gestort». Doch

de prins zeide haar tot in den dood getrouw te zullen blijven.

La Tjilinaja (zoo wordt het meisje voortaan genoemd) vreest den toorn van den vorst en vraagt nog heen te mogen gaan, doch de prins zweert haar: «als gij in 't vuur geworpen wordt, verteert mijn lichaam tegelijk met het uwe tot asch». Toen dit aan den vorst werd overgebracht gelastte hij: »hij moet die vrouw van geringe afkomst wegdoen, want hij heeft eigen nichtjes te Singasari en te Gëgëlang, laat hij daar een van kiezen of eene prinses van Djagaraga, doch deze keuze is niet goed».

Ondanks dit verbod liet de prins zich met La Tjilinaja in 't huwelijk verbinden, doch de vorst was hierover zeer vertoornd en schold op het meisje, terwijl hij verdriet had over het gedrag van zijn eenigen zoon.

Metrum: Dangdang.

Pandji bleef veel van zijne vrouw houden, die na negen maanden van een schoonen zoon beviel; Pandji was dol van vreugde, zoodat hij eigenhandig de nageboorte begroef; hij zelf haalde brandhout om het gebruikelijke vuur te stoken en zelf haalde hij badwater. Zeer veel hield hij van zijn zoon en hij droeg het kind maar altijd door, baadde het en gaf het te eten; steeds verzorgde hij het kind.

De vorst, een en ander vernemende, wendde ziekte voor, liet zijn zoon bij zich roepen en zond den prins uit om medicijn te zoeken, zeggende dat volgens de deskundigen hij alleen die machtig kon worden. De medicijn, zonder welke de vorst niet zou kunnen genezen, was het hart van een wit hert.

De prins ging met gevolg naar het woud om op het witte hert met strikken en netten te jagen. Men ving vele herten, doch geen wit dier.

Onderwijl liet den vorst zijn pëpatih bij zich komen met den beul (djoeroe towèk) en gelastte La Tjilinaja te dooden; «want anders zou Pandji zeker ongelukkig worden, wijl hij aan niets anders denkt dan aan die vrouw». «Neem mijn kris, genaamd Boeboeng Rëba[†] en dood haar, doch niet het kind». De pëpatih ging met de kris naar Tjilinaja, die juist haar kind van zes maanden oud op de schoot

had. Hij zeide gezonden te zijn om haar te dooden. Zij antwoordde: «tegen dat bevel zal ik mij niet verzetten, maar ik verzoek eerst mijn kind te mogen zoogen; wie zal het doen, als ik dood ben?» Dat werd toegestaan en zij zoogde haar kind. «Verzadig u mijn kindje, want ik zal spoedig sterven, en dan blijft gij alleen achter.» Toen gelastte de pëpatih haar mede te gaan, doch zij verzocht eerst haar kind nog te mogen baden: «want ik zal mijn kind in deze wereld niet meer bij mij hebben.» De pëpatih gelastte haar voort te maken en zij baadde haar kind. Daarna ging men op weg, de pëpatih voorop, de vrouw in het midden, dan volgde de beul. Zij had haar kind in den slendang en sprak lieve woordjes tot hem: «ik houd zoo veel van u, knaapje, maar kan u geen liefde weer bewijzen».

Op het veld buiten de stad, waar zij gedood zoude worden, aangekomen sprak de pëpatih: «sta recht op, want hier zal je gedood worden.» Zij vroeg: »mag het op een verlaten plek gebeuren, waar geen menschen komen? Want als gij mij hier doodt zoo dicht bij de stad, zal de lijkvlucht binnen het paleis dringen; het is beter op een meer verwijderde plek, op de Lëndang Mënganis (veld van het geweën)».

De Pëpatih stond dat toe en men ging op weg naar een afgelegen landtong. Langzaam ging de tocht verder, terwijl zij lieve woordjes tot haar kind sprak. «Gij zijt als een djamboevrucht en ik zou je willen inslikken; waarom zijt gij tot mensch geworden, was maar liever bloed en water gebleven, opdat ik niet niet aan dit leven hechtte, want nu, mijn hartje moet ik van je scheiden. Nu je tot mensch zijt geworden heb ik verdriet; zuig maar flink, zoolang ik nog leef.» Toen zoog het kind en zij zoende het en zeide: «hoe zal het u gaan, als ik u alleen laat in deze wereld?» Men kwam op de landtong aan en ging onder een këtapangboom zitten, dicht bij een bilë-boom. De pëpatih zeide: «sta op, want de beul zal je doorsteken, maar leg je kind eerst neêr.» Nog eenmaal vroeg zij uitstel om haar kind te zoogen, opdat het niet zou gaan huilen. Ook dat werd toegestaan en zij zoogde en zoende het kind, zeggende: »blijf hier zoet mijn kind en schrei niet te veel van verdriet omdat ik je hier alleen laat, en wordt een gehoorzaam mensch.»

Daarna legde zij op last van den pëpatih haar kind neer en het zoenende zeide zij: «hier is een bilëvrucht; speel er meê, want ik verlaat je.» Toen stond zij op en sprak: «Raden pëpatih, let op mijn bloed; is het rood dan is het een teeken, dat ik eene slavin was van lage afkomst; mijn bloed is dan rood en stinkend en het valt ter aarde. Doch ten teeken, dat ik van hooge afkomst ben, zal mijn bloed ten hemel spuiten en het is wit en welriekend. Let goed op, als ik word doorstoken.» Toen kwam de beul te voorschijn met de vorstelijke kris en de pëpatih zweeg. De vrouw stond met de armen over de borst en sprak de geloofsbelijdenis uit; de beul stak haar in de borst en er spoot wit bloed uit, dat zeer welriekend was en het spoot ten hemel. Zij was dood en lag daar neer als een slapende; de pëpatih dekte haar met këtapangbladeren toe en men ging heen, het lijk daar achterlatende. Onderweg zeide de beul tot den pëpatih: «die wij gedood hebben, was een voornaam persoon.» Voortgaande viel de hand van den beul af; hij werd blind; hij struikelde over een boomstam, zoodat hij neus en kin wondde; hij kroop verder en viel dood in een ravijn. De pëpatih deed verslag van het gebeurde aan den vorst en deze stond sprakeloos van verbazing.

Ondertusschen had de op jacht zijnde Pandji een boozen droom; hij droomde dat de edelsteen in zijn ring brak. Verschrikt werd hij wakker, keerde vlug naar de stad terug en hoorde daar wat er gebeurd was. Hij begaf zich toen naar de landtong en vond daar het kind in de zonnehitte liggen schreien en zuigende aan het lijk van zijne moeder. Pandji viel neder van ontzetting, doch nam spoedig zijn zoontje in zijnen armen als was hij eene vrouw; en hij vatte het hoofd van het lijk en zoende het. «Had ik maar geweten, dat ik door een list der menschen op jacht was gezonden, dan ware ik niet gegaan en had u niet verlaten.»

Ondertusschen kwamen de jachtgenooten van Raden Pandji daar ook bij het lijk en allen weenden en waren gek van verdriet. Een hunner stelde voor om het lijk te wasschen en te begraven, doch Pandji wilde dat niet. «Laat zij in mijne armen tot stof vergaan». Zeven dagen zat hij daar met het lijk, toen zeide een stem uit den

hemel: «als gij werkelijk uwe vrouw zoo vurig bemint, zal ik u een raad geven».

Metrum: Sěmarandaně.

«Maak vlug een kist en leg haar daarin; bindt er een lang touw aan en werp de kist in zee; laat het touw niet los en zorg er voor niet aan de zuidkant ervan te komen, dan zal het leven terugkeeren». Hij deed, wat de stem zeide. Nadat hij het rotantouw eenigen tijd had vastgehouden, brak het en tot schrik van Raden Pandji dreef de kist weg. Nog honderd dagen liep hij langs het strand en als zijn kind honger kreeg, voedde hij het met plantenspruiten en hij gaf het den naam Měgat Sih (voor wien de moederliefde heeft opgehouden). Hij maakte zich daar een hutje en wachtte maar op Gods beschikking of de kist niet weder door de golven zoude worden aangespoeld. Terwijl hij daar in afzondering leefde, kwam de vorst van Dėhě met muziek en groot gevolg van gewapenden om in zee te baden. Men zag de kist doch als men die wilde grijpen, dreef deze verder de zee in; maar toen de vorst zelf in zee ging, kwam de kist naderbij en een witte vogel vloog er uit. De vorst greep de kist en toen trók men die op het strand en opende die. Er lag een vrouw-mensch in, dat zeide: «mijn vorst, ontferm U over mij». De vorst nam haar er uit en zette haar op een draagstoel, zeer verheugd een zoo schoone maagd gevonden te hebben. «Het is, prinses, alsof ik uit den grooten oceaan een stuk goud heb gekregen, ik neem U aan als mijne dochter».

Met veel luister en muziek, werd zij door een groot gevolg omstuwde naar het paleis gedragen en er werd een groot feest gevierd ter eere van de pas gevonden dochter. Dat feest duurde verscheiden dagen en ieder werd onthaald.

Ondertusschen verbleef Pandji met zijne gezellen aan het strand en het kind werd al verstandig, droeg al een kleedje en kon al loopen. De gezellen heetten: Semar, Togok, Djoeroedé en Kalang. Toen het kind de gamelans hoorde, vroeg het aan zijn vader wat die muziek beduidde, en deze antwoordde dat de vorst een feest gaf. Het kind vroeg toen er heen te mogen gaan, doch de vader hield hem daarvan terug, daar hij zoude uitgelachen worden om

zijne armoedige kleederen. Megarsih (= Megat Sih) begon te schreien en ten laatste ging hij, door den volgeling Wiroen gedragen, naar het feest te Dēhě. Deze volgeling bleef onder een heg verstopt, wjl hij geen passende kleēren had om op het feest te verschijnen en het kind ging alleen naar den kring der toeschouwers. Er stond daar ook een dienstmaagd van de pas aangekomen prinses, en zij wees hare gezellinnen op het schoone kindje. «Breng hem naar het paleis en laat hem aan de prinses zien». Zij nam het jongetje bij de hand en bracht het bij de prinses. Toen deze hem zag, herkende zij haar kind, nam hem op en zoende hem. Zij weende en verborg haar gezicht in haar kleedje; zij gaf hem te eten, liefkoosde, baadde en kleedde hem met prachtige kleederen, zoodat ieder hem bewonderde. Bovendien gaf zij hem kleederen mede voor zijnen vader en droeg hem op dezen te zeggen den volgende dag het feest te komen bijwonen. Het kind bracht de kleederen en de boodschap over en de vader besloot naar het paleis te Dēhě te gaan. Met blijden intocht en gevolgd door ieder, die zijn schoon uiterlijk zag, kwam hij de stad Dēhě binnen, en betrad het hofplein als een hooge gast door den pēpatih begroet, die hem naam en woonplaats vroeg. «Ik kom uit het gebergte en ben een zwerveling zonder onderdak». Aan de prinses werd kennis gegeven, dat de schoone Pandji en het mooie kind waren aangekomen.

Een wederzijdsche herkenning en blij wederzien had plaats; de vorst van Dēhě nam den prins van Kēling als zijn schoonzoon aan. Ook de vorst van Kēling kwam er bij en na eene algeheele onthulling der feiten in tegenwoordigheid van al de vorsten uit den omtrek, werd een verzoenings- en offerfeest gevierd, zooals in het slot in Dangdangmetrum wordt beschreven.

Toetoer Tjilinaja.

Dangdang goela.

Bismillah irachim: Tabé^s ingsoen amoerwahing sègènding gagoeritan tèmbang dandang goela, minangkè salémor até, sangnè hini^s baœe patoet, djoemakanè moenggoeh lé^s toelis basè Sasak rampoetan, jen asala^s tandoek, patoetang padè si^s tèm-bang si mèmatja djrah sidè padè sili si sastrakoe de^s onja^s.

Myah dinangkoe sinènoelis, malèm Sènen malih oelan çafar tanggal loelikoer taoen bé, jen tjaré Bali itoeng dinè têngèn aranirekoe mijah taoè koe nèkè Doekoet aranipoen lan rah ènèm tênggèk toenggal.

Sigèn kotjap gènkoe panggong lé^s bawon toelis tjaritan datoe Dèhè. Mijah tjaritan datoe si lé^s Kèling lan sèmalih padè 'ndé^s déjang bidjè sasanak bangkol baé djariné loembar datoe, datoe Dèhè loembarning Kèling, bandjoernè bèsèmajè gèn apatoeh oedjoet balalangan lé^s kajangan gènnè nèdè lé^s Batara Goeroe Sakti adé^snè bèdoewé bidjè.

Dèhè djandji bandjoer loembar glis, datoe mijah pangiringnè padè toernè ta-iring bandjoer si^s kaoela lawan prénjai, ramé taoe ninè mamè lèka^s ngiring datoe, djari 'ndé^s kotjap lé^s langan, kotjap datèng lé^s Batara Goeroe Sakti, bandjoernè padè mandjak.

Ndé^snè soewé bandjoer padè mandi^s, datoe mijah pangiringno padè, ninè mamè padè ramé, bandjoer bëmanik datoe, datoe Dèhè njoegoel sèsangi, mogangkoe katariman si^s Batara Goeroe, era^s moen koe déjang anak, po^snè ninè, koe kètè njaoer sèsangi, koe njambéli kao^s doewa. Toer kao^snè padè bëkoelit si^s permas kalawan saklat, bètanggè^s mas batarètès, bakoepak

sëlakë loeroet toer bëléndong soetra sikoening; sakëno manik sangina lé^s Batara Goeroe sësangin datoe lé^s Dëhë; bandjoer njamboet datoe Këling bësëangi, nané akoe dja^s dëngan: pënoenaskoe lé^s Batara Sakti, sang koe déjang anak poⁿë mamë, éra^skoe malik békëté^s mandi sraoep diri^skoe, po^skoe djaoe^s boewa^s sabiris, léko^s garo salemba, mako sapanjoesoet, ngëno manik sëganginë, lé^s Batara, sësangin datoe lé^s Këling, datoe Dëhë ramékyat. Ndé^snë soewé bandjoeran mandi datoe mijah pangiringnë padë, ninë mamë padë ramé, bësöekan mangan nginë, djari oewah simangan ai^s, bandjoernë padë mama^s, oewah mama^s, bandjoer padë oelé^s odjok désa, datoe mijah pangiringnë bélé^s bëri^s padë ramé lé^s langan. Djari éné tjaritan pangiring mijah datoe, 'nde^s kotjap lé^s langan, kotjap oewah datëng lé^s gëdeng, nëng tjaritanë bandjoer tingkah datoe si oewah bësangi, oendakara soewënë sibalangon datoe, ara^s wah tloe boelan bandjoer kotjap, datoenë padë békisi, katariman pandanë. Djari ënëng tingkahnë bërisi, kotjap gënëp, wah tloe boelanë, datoe liwat si^s në gégér, bësöekan soekan ngipoek, girang lalo^s gita^s sibini, sigën njërëk bebidjë. Tëpë konté^s toetoer, djari wah kotjap babidjë, datoe Dëhë bidjanë në bandjoer bini kaliwat si^s në solah. Lan sëmali^s datoe si lé^s Këling wah babidjë laki liwat solah, bandjoernë bësöekan baé, djëlo malëm bëtëtoeroet, ipoe kaoela si bélé^s bëri^s, mapan liwat soekanë déjang bidjë bagoes, djari gëlis^sing tjarita bidjanë datoe oewah padë taho bërari bandjoernë padë loembar aning kajangan gën nënjaoer sësangi, datoe Dëhë linjo^s lé^s sëmajë ëndé^snë isi^s sanggoepnë laé^s lëka^snë noebagalidoeng, dika^s datoe silé^s Këling, srëgëp babékéjanë, djaoe^s kao^s tloe, toer padë bëtagé^s mas, lan bëkoopak, sëlakë loeroep maoekir, baléndong soetrë abang. Pangiringnë padë soekë taék singiring ijë; tingkah datoe loembar, bini laki padë ramé, toernë têngiring bandjoer si^s kaoela lawan prënjaï, ramé taoé ninë mamë, lëka^s ngiring datoe; djari ndé^s kotjap lé^s langan, oewah datëng, lé^s kajangan bini laki, bandjoernë padë mandjak. Bandjoer ramé padë saling dëdjit, sibë-sirëm datoe dait bidjanë bini laki padë ramé, djari wahnë si adoes, padë taé^s lëkan ai^s, bandjoer bësalin bédang, ara^s soetrë dadoe, ara^s në nganggo përmās, datoe dait pangiringnë blé^s bëri^s ramé bësöekan soekan. Bandjoer nëdë padë gëlis^s datoe Dëhë nista bëbékéjan, padë lalap poetjat baé, djari oewah nëdë bandjoer datoe Dëhë lan datoe Këling, datoenë ngagën loembar,

datëng angin bandjoer saking kasoeka^s Allah, lé^s datoe Dëhë bandjoer takèlèp si^s angin, bidjanë datoe Dëhë. Momomero datoe Dëhë bini laki si njarëminang, bidjanë ngawang², padë donga^s langit baé, djari ilang bëtroes, 'ndénë baœ tégita^s malik, nènë bini siilang, datoe gila bandjoer, saling oedjël dëngan pandjak, saling këtjak sangët si^snë loepa^s diri^s, marë mangoendang santa.

Tembang Pangkoer.

Djari loembar datoe padë, odjo^s désë barëng dëngan pangiring, nëngkë të pakonté toetoer djari ënëng tjaritanë; 'ndë^s në kotjap tingkahnë sigila datoe, kotjap bidjanë si ilang, oewah datëng lé^s Taman Sari.

Siépén këbon kakëmbang, Pé Bangkol pandjak datoe lé^s Këling; kotjap Pé Bangkolnë soegoel, lëkan dalëm balénë bandjoer lëka^s tamë lé^s këbon bëtroes bandjoeranë dait kanak bagoes lagoe^s masi bëri. Glis mandjoer ngoemba^sijë bandjoer oelë^s datëng lé^s Bangkol bini, Pé Bangkol sininë bandjoer kaliwat si^snë girang, déjang anak katariman si^s Yang Agoeng^s, bandjoeranë bait ai^s gantang, bandjoernë mandi^s ijë glis. Bandjoer po^sna sémbë^s boera^s kéréng kaïn gënnë si^snidjil kalëm kari, séré soegoel tjahjë bagoes tan péndah roewan kas-në sitëtémbak isi^s djëlo bëroe^s soegoel; Pé Bangkol sininë mamë liwat soekani ningali. Tingkahnë si déjang anak, ndë^snë ara taoe nënowé^s laïn, dimin ara^s datëng taoe sëbo^snë ijë gantjang, si toe datëng pasti moelë ndë^snë tao^s; Pé Bangkol sininë mame kaliwat isi^snë kikip. Tëpëkonté tjaritanë sating-kah-në Pé Bangkol si wah dait, kotjap soewénë oewah ëmboen laë^snë akoe^s anak, sawatarë ara limaolas taoen, tkes nëwah kapoe-sëlan, oewah-në tahoe migi^snjoekit. Tëpëkonté tjaritanë, bandjoer bidjan datoe lé^s Këling barëng si^s Kalang lan Wiroen, 'miwah sasanakanë, padë barëng adjëp lé^s oeké djoeloe, oewahnë padë kalëlëpan, nènë^s laki bandjoer impi; impinëno katoesoenan isi^s boelan, bandjoernë wah ijë pasti, kaliwat isi^snë tèkëdjoet, bandjoeranë bëtroes mandjak lëlëlaki momot këngën ipi båndjoer, po^s në dodo^s Wiroen Kalang, adoeh kaka^s akoe impi. Djari sëlapoe^snë ngasë, adoeh kaka^s akoe tagèt si^s impi, baja

apě tēmah impikoe, impingkoe ngiwa boelan, sila⁵ kaka⁵ jēnnē lēngē jēnnē bagoes, tēmahkoe singipi boelan djari njamboet padē glis. Doeh nēnē⁵ kadji mēmindah ndē⁵nē baōe isi⁵ kadji tēgēsini impi, bandjoernē bēmanik aloes, lamoennē ngēno kaka⁵, onja⁵ djēma⁵ dē lalo tamē bēlatoer, ito lē⁵ datoe mami⁵ dē atoerang si⁵ koe ngimpi. Ndē⁵nē kotjap pētēng dēsē, kotjap bēnar dēn tēroenē lēka⁵ gēlis, sigēnnē mamarēk lē⁵ datoe, 'ndē⁵nē kotjap lē⁵ langan, ijē datēng dēn Djoeroedē bandjoer matoer: mēran kadji parēk lē⁵ Pēmban, sasamping njokor njēmbah gēlis. Datoe tagēt njarēminang, si⁵nē dateng dēn djoeroedē masi glis, bandjoernē bēmanik datoe, baja apē kēno ara⁵, lēma⁵ lalo⁵ antē datēng nēpēt akoe, sang sameton mē⁵ ndē⁵ klar. Den Djoeroedē matoer gelis: «koela bēlatoer lē⁵ Pēmban, bidjan Pēmban ijē ngimpi roebin lai⁵, impinē boelanē toeroen, tibē lē⁵ bawo'n iwa⁵nē, no gawēng koela tamē bēlatoer, lē⁵ bawa⁵ arēpan Pēmban, koela noenas tēmah impi.»

Datōe no bēmanik gantjang, lamoenē ngēno dja⁵ impinē Loe' Boeling, dērponē lēgra takoet, angēn tēmah impinē, moen sili koe moenē njērēk gēnnē maoē⁵, jēnnē lakoewang mēmikat, pasti gēnnē olih paksi. Jēnnē gēnnēm aning sēgarē, djalē djaboeng moelē pasti gēnnē olih, no tēmahnē, lamoen ling koe, ijē singimpi oelan, oeli⁵ nēka mē⁵ lalo bahē balatoer, éra⁵ soesah lalo⁵ ijē, Loe⁵ Boeling ngatijeng impi. Den Djoeroedē pamit gantjang, bandjoer oelē⁵ aning pakoedan gēlis, ndē⁵nē soewē dateng bandjoer, Raden Pandji masi mandjak, dēn Djoeroedē bandjoernē gēlis bēlatoer, mēran lamoen manik Pēmban, sinjēta impin pengkadji. Jen pengkadji gēn mēmikat, moelē pasti si⁵ pēngkadji gēn oelih, mwah jēn pēngkadji djaboeng; sipēnggawē ta oelah, moelē pasti isi pēngkadji gēn maoē⁵, sakēno maniknē Pēmban, sinjēta impin pēngkadji.

Djari ara⁵ tamaniknē, lēlē laki lē⁵ kadang kadijē sami, moenē ngēno manik datōe, atawē tēlēka⁵ njēran oetawi tēmikat paksi. Djari njamboet Togok Sēmar, moen ling kadji sila⁵ djaboeng mantjīng, djari ara⁵ basan Wiroen, lamoen ling mē⁵simēla⁵, djoeroe mati⁵ momodos ēmpa⁵ bilang laboe lamoen ling koe dja⁵nē nēkē, kagoka⁵ nēnē⁵ alaki. Djari ara⁵ tamaniknē, lēlēlaki lē⁵kadang kadijē sami, lamoen dē toeroet karēpkoe, tētamikat kērēta, bandjoer djēma⁵ lagi kēlēm ta bētroes, mikat lē⁵ Karang Loewar, malah² sang ta olih. Djari njamboet sēlapōē⁵nē, mēran sila⁵, sarē kajoen pēngkadji, lēlēlaki manik aloes, nanē

tanjarë gëpang sangoe, sangoe ai^s isi^s lopa^s, mama^s ngoedoet srëgep bandjoer, bandjoer sëlapeo^snë padë, sakajoen kadji ja^siring.

Djari kotjap pëtëng désë, bandjoer mara padë sargep tarik, sangoe ai^s mama^s ngoedoet, set sandët dëngan kërëta, djari kotjap wah tjawis sëlapeo^s, ndé^sna kotjap pëtëng désë, benar bandjoer padë tangi. Satanginë bandjoer loembar, ngodjo^s gawah si gën mëmikat paksi, bandjoernë padë djaoe^s, krëta doewë pasang, bandjoer léka^s ngodjo^s krëta siamboer, mëmikat le^s Karang Loewar sadatengnë mëmasang glis. Sapasangan doewë pasangan, tedom lilis ndé^s ara^s apë moeni, kaling krëta gën maoë, kadal ngrésék nde^s ara^s, moelë pëdaïtnë tëdo^s soewoeng, kanti jan sáwa^s pasangan, lai^s désanë si sëpi. Djari ara^s tamaniknë, néné^s laki le^s kadang kadijé sami sila^s lang kaka^s ta moendoer, këdoeng latjoer lalékan, éra^s djéma^s ta malik oetockang latjoer, da^s taoe^s le^s aning désa, tanindo^s le^s Pé Bibi Kili. Djari njamboet Wiroen Kalang, mran sila mara^s manik péngkadji, djari padë le^s bandjoer, nde^snë kotjap datëng sodin dasan Bawa^s Aocr, bandjoernë dëngah oenin djadjak, ngarëngsëng ongkatnë mocni; dëngah kaka^s oenin djadjak, bagoes lalo^s maniknë néné^s laki, djari ara^s basan Wiroen, sila^s péngkadji loembar, mësä^s sangnë baoc, si^s péngkadji njërminang, djari loembar néné^s laki. Pasakitnë pëndokja, moelë pasti nde^snë baoc tempo sakëdi^s, mapan kampoe rampoh tlac, baoc sinë njërminang, tjahjé nënoenjar ling langan sëlakampoe. Djachak Pé Bangkol bëtoengka, lëllaki nanggor glis: Ina^s Bangkol bockang itë, lëlawangan dë tegoe lalo^s tëlantjüng, Pé Bangkol si mamë soegoel, lëkan dalem balénë, nene^s bini bëlari bëtroes, bësëngo^s le^s bawa^s tjëpa^s, nene^s laki tanët glis.

Tëmbang Siwenam (Sinom).

Djari Pé Bangkol bëkatowan, doeh néné^s mas Goesti kadji ëmbë oewah palocumbaran, raoc péngkadji oewah la^s, hamarik néné^s laki oewah kocmat lagoe^s latjoer, nëlë itë le^s sidë, tao^s koc nindo^s ngëndëng nasi^s; mran kadji lagoe^s sarasa rasanë. Djari ara^s tamaniknë, bëkatowan nene^s laki, baja sù singépënë sësë^s sinë simasongkit; Pé Bangkol matoc glis:

kadji séné épén tenoen, sai^s si^s gën épéně, masa ara taoë lain, moelě kadji bĕradjah njèsèk soetrě. Moelě dè^s koe sadoe sidě, gĕnĕpé sèsèkan sĕni, mapan sèsèk papilijén, moela pasti ara lain, épéně sèsèk sini, pasti moelě dé^s koe sadoe, lagoe oewah tĕsĕbohin, Pé Bangkol nině babĕling: kadji mindah moelě njèsèkijě. Moeně ngĕno lingda ina^s, dika^s akoe masi ini, da sargĕpang nasi djangan, adé^s ta glis mangan ma^s, apan djĕma^s no malik, koemikat noetoe kang latjoer, daka^s ngĕno sidĕma, 'nda sadangang akoe nasi, tengari no gën koe kĕté nepĕt sidě. Pé Bangkol sinině gantjang, isi andjegané glis, djari 'ndé ara soewéně, bandjoer nĕnjoegoelang pĕsadjĭ, tarĕpin si néné laki, dait Kalang dĕngan Wiroen miwah sasanaknĕ; bandjoer nĕdĕ padĕ glis, wahnĕ nĕdĕ bandjoer padĕ ngoedoet mama^s. Bandjoer soegoel tipah galĕng, parĕdjĕpan néné laki, bareng si Wiroen lan Kalang, 'nda bĕgarinting, ĕntĕpnĕ néné laki, liwat lalo^s sinĕ ladjoē, 'ndĕnĕ kotjap pĕtĕng dĕsa, bĕnar bandjoer padĕ tangi, satangi-n^o malik loembar odjo^s gawah. Sadatĕngnĕ si lé^s gawah, datĕng lĕndang Togok Moeni: sila nĕngkĕ tabatlah, ao^s manik néné laki, bandjoernĕ tokol djarik lé^s bawa^s kajoe si aloeng; bandjoernĕ bĕraranan lé sanaknĕ néné laki: kaka Wiroen ngoembé saranta madaja, po^s nĕ baoë gën pagitan, sasĕbowan Bibi Kili, moela ara taoe solah, ito lé ina^s Bibi Kili; Wiroen balatoer glis: atoer kadji moenĕ patoet, barĕng masi dja ija, sino isi tangĕsorin tagahorang isi aĭ poetjokkapas. Patoet lalo^s lingdĕ kaka, ngĕno manik néné laki, bandjoer léka Togok Sĕmar métĕ poetjoek gadoeng glis, maoe djaoe ijĕ malik; padĕ ngenti poetjoek gadoeng, bandjoernĕ, telep ija lé bĕrĕm si néné laki; djari kotjap wajan djĕlo panas lapar; loembar malik ngodjo dĕsa, 'ndĕnĕ kotjap néné laki, kotjap Pé Bangkol sininĕ, glis njĕbo néné bini, tamang naĭ ije glis lé dalem taropong baroe, ponĕ sĕlĕt lé atas, taonĕ si milih njoekit; bandjoer kotjap néné laki loewar dasan. Tĕdo lilis ongkat djadjak, ndé ara ongkatnĕ moeni, padĕ ngodjo^s djadjebakan, djĕbaknĕ ndĕnĕ balĕnting, nĕn'ĕ laki tamĕ glis; Pé Bangkol simamĕ soegoel, kĕléknĕ sininĕ gantjang Ina Bangkol nĕkĕ glis, isi arĕn néné laki mĕlé mandjak. Pé Bangkol sininĕ gantjang, isi arĕn glis², djari ndĕ ara soewénĕ bandjoernĕ soegoel pĕsadjĭ, ngarĕpin néné laki, dĕngan Kalang lawan Wiroen, miwah sasanaknĕ, padĕ nĕdĕ glis²; wah nanĕdĕ bandjoer padĕ ngoedoet memama^s.

Djari ara tamaniknè lé Pé Bangkol néné laki Ina Bangkol mélé sidè bërèm salongkoe sakèdik, 'ndénè boewè isi kami, dè inèm barèng amangkoe, Pé Bangkol ninè girang, kèlèknè simamè glis, éh Pé Bangkolnè nginèm brèm paitja. Bandjoer naïnèm ijè padè, 'ndénè soewé bandjoer ngoering, padè lèngah kampalèngan, nènè laki bandjoer glis barèng sasanaknè padè métè dèdarè sibagoes, ara tamè balénè, ara mondok bawa sambu, néné laki palar mandjak lè sèsèkan. Néné laki bandjoer oerès, sigèn métè néné bini, bandjoernè lé léjot danganan, si boeloenè néné bini, boeloenè kari saï, ndénè boewé tamè boeboeng, sino ngaléjotinijè, landéan kris néné laki, bandjoer glis néné laki balik dang. Baja patangantokijè, kris koe sigènnè tèri, bandjoer glis balik dang, seloen boeloe ngaléjotin, bandjoer natoetijè glis, bandjoer soegoel dèdarè sibagoes, tjahjanè mara boelan, sèdèknè poernamè sidi; kaka Wiroen mènè pojè sipétantè. Wiroen bandjoer kèto gantjang, sèlapoenè padè tarik, padè bènga sigègita, si roewè bagoes toer manis, néné laki ngririh, doch dèn darè boewa boeloe, sila péngkadji ngasè, dasrèminang gama kadji, néné bini masi lépé le boniwa. Pasti moelè ndénè ngasè, néné bini harri², masi lépé lé boniwa, sanget sinaloepe diri dakanè hari², néné laki no ngaroemroem: doch dèn darè pangéran, dè srèminang awak kadji, sila ngasè doch dendarè maspangéran. Daka ngéno 'ndénè ngasè, néné bini sajan sèpi, dakanè hari², néné laki no ngaroemroem glis bandjoer datèng Sèmar, béntékaï wadjah djaï, bandjoernè srèwoepin, néné bini ngasè bandjoer, Pé Bangkol siwah lèngah, ninè mamè padè tangi, satanginè bandjoer belatoer njèmbah. Doch goesti kadji pangéran, ngoembé sèno néné laki, sangka si tégadingang, si kadji ta iwa, si batang péngkadji goesti, 'ndénè sèdèng péngkadji; mapan péngkadji no datoe, kadji moelè toe pandjak, sèmaï péngorè gading; pantès kadji djari djoeroe njapoe léjah. Nimbal Pé Bangkol sininè, ngoembé sèno néné laki, sangka sina tégadingang, anak anak kadji sisasèné, bëmanik néné laki, nengké djra padè loewé toetoer, sidè sina noengkoelang, nèké djra da loewé ling, mapan sidè tèkètoewan dé pasadja.

La Kéntjili malik ngoetjap, tetoemoen soekan péngkadji, lagoe émanang kadji, sangka péng kadji soekè, lé awak kadji mas goesti, bëmanik néné laki, pasti moelang koe kadoedoet, isi sidè den darè, moen dèk sidè gèn ngowatin, moelè pasti

boeroeng djogang pajoe gilë. La Kéntjili malik ngoetjap, moen ngëno soekan péng kadji, moelë gën kadji mëmindah, ndénë sêdëng timpal péng kadji, bëmanik néné laki, pasti moelang koe kadoedoet, isi sidë dén darë, moganara soekan widi, tēbarondang lé doenija dateng ahérat. Sakëno djari maniknë, néné laki lé La tjili, La Kéntjili malik ngoetjap, tētoe moen soekan péng kadji, lagoe émanang kadji, si mami peng kadji datoe, pēdas sinëndé soekë, lé awak kadji mas goesti; 'ndé kadji boeroeng gën ngëmasin tēmah sêdë. Lamoen sino takoetang nē, no tēmanik néné laki, telah mēsa koe njandang ijë, jadian koe tēmah pati, dén koe boeroeng gën daīt, aténg koe no mapan ladjoe, kangën sidë masmirah. La Kéntjili matoer glis, daka ngëno gën kadji noenas mëmindah. Néné laki malik ngoetjap: doeh pangeran néné goesti, djrapenda soesah mirah, manangkoe gën tēmah pati, ndé koe boeroeng, gën baīt La Kéntjili malik matoer: sok 'nda péngkadji loepa⁴ lé djandji péng kadji sēné, mēran néné gën kadji ngatoerang awak.

Djari ara tamaniknë, lé sanaknë Radén Pandji, Kaka Wiroen samēdajë, ngoembé si tangrasanin. Wiroen belatoer glis: atoer kadji moela patoet, gën kadji mijak djempanë; kna manik néné laki, bandjoer mijak djoeli no bandjoer pragat. Bandjoer mara taék gantjang, néné bini baön djoeli, bandjoer ngagën Togok Sēmar, lémbat djoeli padë tjawis, néné laki memargi. Nēngkë tēpëkonté toetoer, 'ndénë kotjap lé langan, kotjap datēng désa Kling, sadatēngnë bëtroes tamë lé pakoedan.

Djari ara tamaniknë, lé sanaknë néné laki, Kaka Wiroen selapoe da, ngoembé si tangrawosin; Wiroen belatoer glis: atoer kadji moelë patoet, sila bandjoer si djema kadji oelé aning désë glis, taätoerang ito lé Datoe mamitë. Djari ara tamaniknë, lé sanaknë radén Pandji: Kaka Wiroen nēngkë léka, atoerang lé datoe mami, tingkahkoe oewah bëdaīt, si adindë Kaka Wiroen, jën apë kasoekanë, adé glis dateng malik, dén Djoeroedé pamit bandjoer oelé gantjang. 'Ndénë kotjap silé langan, kotjap datēng bandjoer nangkil, Datoe tagèt bakatoewan: apë sēgawé mè glis, sang sametonmë 'ndé kēlar. Dén Djoeroedé glis matoer, koela matoer oeningë, tingkah koela mikat paksi, latjoer koela kretë sopo ndénara. Simaoenë bidjan Pēmban, dé pan ara anoe lain, ara anakoela Pēmban, ni Bibi Kili moe laë⁵, sino minang kahoelih, tingkah koela mikat latjoer, toer wah datēng lé pakoedan, wah bëdjangkëp

néné laki, nëngkë ngoembé soekan Pembān koela noenas. Soegoel manik Datoe doekë, ngoembé kéhatén Loe Boeling, sangkanë timpoh awaknë lé aī^s kotor sirëmis, mè bada^s ijë glis, sangnë ini^s pati lingkoe, sa djra dija djra, nabaīt la Bibi Kili, 'ndénë tao moelë tjëtjëndëknë mësā^s, lalo baé di mè gantjang. Den Djoeroedé pamit glis. Djari kotjap lé langan, kotjap datëng to lé Pandji, Wiroen bëlatoer glis: mran lamoen manik Datoe, sa djra dija djra, no tamaniknë Mami péng kadji, Mami Pëmbān liwat lalo^s sinë doekë. Radén Pandji bandjoer ngoetjap: «moela pasti dën koe ini^s, mana sadoeka-doečanë, jadijan koe temah pati, den koe boeroeng gën bëroentoeng. La Tjilinaja ngoetjap: dénnë salah atoe kadji, 'ndénara boeroengan kadji ja^s sédë. Moen atoe kadji pangéran, gën kadji noenas bëpamit, mapan Pëmbān liwat doekë, dékadji boeroeng ngëmasin, ngëmanik néné laki, doeh pangéran sarin kasoer, djra 'nda soesah mirah, jén dë tëtīpoh lé api, akoe djoeloe djari awoe barëng sidë. Néné bini malik ngoetjak, moen ngëno soeka péngkadji, sok djra péngkadji loepa^s lé djandji péngkadji sënë, bëmanik néné laki, pasti moelë dë koe boeroeng, baroentoengan sidë Kaka Wiroen léka malik, dë atoe rang lé Datoe akoe gën nikah. Den Djoeroedé pamit léka, 'ndénë soewé bandjoer nangkil, bandjoernë bëlatoer sëmbah, bidjan Pembān néné laki, dësidë gën bëbrësih, pasti 'ndénë soeka noeroet, sigën manik Pëmbān. Datoe no bëmanik glis, kanggo ijë taoë 'ndénë pati-pengadjah. Jënnë pati ling koe djanë, koerang seninë lain, pisa sampoenë si mësā^s, sakarëpnë koe pilénin, jèn si lé Singasari, Gagelang lan Singasantoen, jèn si lé Djaragë, pëlapa^s noentang kembang koening, kadirasa sino napilënanng dirinë. Lalo baé dimë gantjang, mè kawin ijë glis, këdoeng dënë pengadjah, 'ndé koe gën bëbali^s malik. Den Djoeroedé bandjoer pamit, lékanë bandjoer bëtroes, 'ndenë kotjap lé langan, kotjap dateng to lé Pandji, sadatengnë bandjoernë bëlatoer njembah. Samanik manik maniknë, boewé^s atoe rang lé Pandji, néné laki bandjoer ngoetjap: doeh kaka ngoembé dja isi, dë brësin akoe glis. Den Djoeroedé bandjoer matoer: moen peng kadji gën patoetang, djëmak pengkadji bekawin, tjara gampang péng nikah simamë. 'Ndenë kotjap pëtëng dësë, benar bandjoernë bëkawin, saking glising tjaritë, wah pragat sinë bëkawin, Pé Bangkol padë malik, sininë mamë bëtroes oelé^s aning balënë, djari

ənəŋg néné laki, bandjoer kotjap mami^sně katoengkoel soesah. Manik lé^s dalēm bosang, baja ngoembé Radén Mantri, sangka-nətimpoh awakně, lé^s ai^s kotor sirēmis, pēdas sině 'ndé maoe lain, pasti moelě nəkě doedoet, isi^s lakokodjoran, pēsa^s opas pēsa^s tjetik, baja apě kē^s tēmah Raden Mantri nəkě. Gojo si djēma^s soeléně, wah nanéjang nganak sai, gēnně inget lé^s awakně, lagi nəkě loepa^s diri^s, baja ngoembé si koemikir, adé'ně pegat baroentoeng, jéně bēlo oentoengně, Radén mantri si La Tjili, pasti boeroeng Loe Boeling djari manoesē.

Tembang Dandang.

Hənəŋ Datoe si soesah bēpiker, kotjap Pandji sibini bēbosang, néné laki soesoeka bahé, néné laki no bandjoer njadang sidoet njadang djadjaī, isi^s soekaně déjang bidjě, tēpēkonté toetoer, kotjap soewéně bēbosang, néné bini, oewah ijě gēnēp siwa sasih, parēkně gēn bēbidjě. Néné bini bandjoerně tēdjandji nə bēbidjě, jen kēlēm djoema'at néné laki liwat gégér, soegoel bidjaně bagoes liwat solah makaně laki, néné laki no girang déjang bidjě bagoes, kadoegě endi^sně bētandikě, ngali^s tanah, da sida koening bēgading, sinalēt adé^s kaka^s.

Mwah si^s baœ kajoe ai^s, lan babatang, djari padédéngan, néné laki loembar baé, kaliwat si^sně kadoedoet, lě bidjaně makatně laki, endi^sně pēgat bariwa, lan simandi^s dawoes, mijah nowo^s mapa^s ijě, néné laki, koening mēsa^sně bagading, njina oemba^s bidjaně. Djari ənəŋg tingkahně néné laki, déjang bidjě kotjap ta mami^sně Datoe maoe sarēp lēngé si bidjaně kadoedoet, lé^s bidjaně endi^sně ara lain, bandjoer mina^s akal, lé^s batangně datoē, pina^s diri^sně dé^s klar, bandjoer Datoe manikang parēkan glis, gēn mēsila^s bidjaně. Léka^s kanak mē^s kēlék Boeling, mē^s bada^sang, tingkakhoe dé kēlar, Loe Boeling no kēté bae. Parēkan léka^s bandjoer, endéně kotjap le^s langan, glis bandjoer lé^s néné laki, bēlatoer sampi njembah: mran kadji tamanikang, gēn mēsila, gēn Djero mami pēngkadji, dēsidiě endi^sně kinjam. Bandjoer loembar néné laki glis, gēn mēmarék, dateng lé^s mami^s nə, mamině bēboedjoeng baé, néné laki bēdjoeloe, datoē bandjoer ngrēngang diri^s, doeh anakoe pangéran, pasti dē^s koe baœ, moen dē antě métě owat, mapan ara ling kalépé sadabangkit, si^s bada^s

akoe owat. Djari owatkoe até n' majoeng sipoetih jen, éndi n' ara pasti dè^s koe onja^s, nèkè gën koe mantar baé, nèkè apè tingkah anakoe, sanggoep kéno sidè oelati, néné laki no njembah: moenè ngëno Datoe, koela bëpamit lé^s Pëmban, koela léka^s, métè até n' majoeng sipoetih, léka^s saparan-paran. Glis bandjoer pamit néné laki, bandjoer loembar, endénè kotjap lé^s langan, wah dateng pakoedan néné, timpal wadon bëfasa glis, isi^s sanak sëlapoe^s, nèkè ngoembé gënnè si tē, mapan manik Datoe, gën tējēran aning gawah, gën mēmētē, métè até n' majoeng si poetih, djari tētamban Pëmban. Den Djoeroedé bandjoer glis: mran sila, djéma^s baé tēléka^s, nèkè anjargëpang baé, sangoe lan mama^s ngoedoet, djéma^s seloen tēléka^s glis; bakëna lingdè kaka^s. Endé'nè soewé bandjoer, wah sēgëp tē timpësan, sangoe ai^s, miwah sēt lawan djaring, endé'nè kotjap pētēngan. Kotjap benar bandjoer léka^s glis, ngodjo^s gawah, lé^s majoeng si moeda^s, bandjoernè bëtroes baé, roewak goenoeng kodé^s bandjoer, ndénè soewé bandjoerna laé, bandjoer padé bëtēlah, manik pondok bagoes, ndénè kotjap pētēng dësa, kotjap bënar, pangandjoer padé masang djaring, si bëgëroh tamè lé^s gawah. Loewé majoeng baœ si^s djaring, бага lampar, sëparo tēlēpas, lagoe majoeng djama^s baé, talo ai^s desè bandjoer, masi endénara majoeng sipoetih, këdoeng latjoer lalékan, këtjaritè bandjoer, endénè kotjap taoe si njëran, kotjap Datoe Maminè lé^s desè Kling, ijè lékang akal salah. Djari Datoe bëmanik glis lé parëkan, léka^s dimè^s gantjang, klèk Dën Dipatih këté, dait djoeroe towèk knonè këté. Bandjar léka^s parëkan glis, 'ndenè kotjap lé^s langan, kotjap ijè bëlatoer: kadji kaoetoes si^s Pëmban, sila tamè, dè barëng djoeroe towèk gëlis, mëmarèk aning Pëmban. Djoeroe towèk miwah Dën Dipatih, padé léka^s, tamè pëdjrowan, padé léka^s gantjang baé, daïtnè mandja^s Datoe. Radën Patih bëtroes mandjing mënangkil, bëmanik Datoe gantjang, gawén dak lékoe gën dè léka^s ngangilangang, La Kéntjili, dè barëng Pé towèk glis, adé'nè plot pisan. Jén 'ndé dè glis gën njématé^s in, La Kéntjili, moelè pasti Loe Boeling gënnè sédè, katoengkoel lé^s ijè baé, adé^s léka^s gantjang bandjoer toer kris koe mëné dè énti, si^s aran Boeboeg Rëba^s. Dën Dipatih matoer: koela bapamit lé^s Pëmban, koela léka^s, aō anak La Kéntjili, djërapo dè sëmáté^s ijè. Bandjoer pamit Den Dipatih glis, sampi njéngkëng, kris patjanangan, padé léka^s gantjang baé, Dën Di patih bëtroes, bandjoer dateng lé néné bini, daïtnè ijè bariwa,

těkotjapang bandjoer, wajan bidjaně nem boelan, Dén Dipatih bėmanik sampině Tjili, gawéngkoe kětě něngkě, akoe tēmanikang si⁵ Datoe glis gēn njēmaté⁵. Néné laki matoer bėri⁵: mran kadji no bėlatoer, ěnděpon kadji bangga⁵ lé⁵ manik, anging panědě amla, lé⁵ pėngkadji Datoe, kadji toenas towo⁵ ijě, anak kadji, mapan kadji patjang maté⁵, sai si gēn nowo ijě. Aō něngkě manik Dén Dipatih, sok lé⁵ gantjang, bėjang ijě mangan, po⁵ tėléka⁵ gantjang baé. Néné bini no bandjoer, po⁵ ně towo⁵ bidjaně glis, sampině dэдé ijě: doeh dén noeně bagoes, bėsoer² sidě mangan, mapan akoe gen glis ngėmasin pati, ité po sidě mas mirah.

Oewah djaně nowo⁵ néné bini, Dén Dipatih bandjoer anjėrėkang, někě ěntah bėléka⁵ baé; néné bini balatoer, kadji noenas soekan pėngkadji, gēn kadji pandi ijě anak kadji djoeloe, bėga² mėlāh, mapan kadji gēn djra gēn kadji ěntik anak kadji lé⁵ doenja. Něngkě pandi, manik Dén Dipatih, sok bėgantjang, adé glis léka⁵, 'nda katoengkoel soesah baé. Nnené bini no bandjoer, endé⁵ pon ara gēn soesah kadji, gēn maté tėlāngang, mapan soekan Datoe, oewah moelě gēn kadji tinggal, lé⁵ pon doenjě. Nene bini bandjoer glis, ijě mandi bidjaně. Oewahně ijě mandi bidjaně Den Dipatih, bandjoer bėmanik, ěntah něngkě léka⁵, enda katoengkoel badédé. Néné bini bandjoerně glis: sila pėng kadji loembar, kadji ngiring bandjoer. Den Dipatih bandjoer loembar, djoeroe towėk, léka⁵ ně noedjari moedi, néné bini lé⁵ tēnga⁵. Bidjaně noe sampi⁵ ně tėdongin si⁵ lėmpotně, lėmpot kamalině, bandjoer padě léka⁵, lékaně no sabėbaris, bandjoer padě batroes, néné bini sampi⁵ ně bėmanik, si ngaroemroem bidjaně, doeh dėnoeně bagoes, sipi tan koe kangēn sidě tan koewasě, akoe kangēn sidě Goesti, ěndénara tan koe oena⁵. Kotjap bandjoer tingkah néné bini, oewah datěng lėndang loewah dėsě, tao⁵ ně si gēn tēmaté, Dén Dipatih no bandjoerně bėmanik lé⁵ néné bini, si⁵ ně sigēn taga⁵lah, boetěng něngkě kamoe, ité ně tao⁵ koe ilāngang; néné bini bandjoer bėlatoer manis: moen atoer koela dėwě, kadji noenas ito lé⁵ sisěpi, tao⁵ kadji sigēn tailāngang, sindé⁵ kaseban kalépé, jėn kadji bėtroes tėsėmaté lé⁵ lėndang sėné, mapan parěk lé⁵ dėsā, éra⁵ baيسان Datoe, onja sila ta bėrěnggang, lé⁵ sisěpi, ito lé⁵ Lėndang Mėnangis, tao⁵ kadji ta ilāngang.

Dén Depatih bandjoer ma'ati⁵, bandjoer léka, si ngodjo⁵ tan-

djoengan, léka-něno adéng², bandjoer malik ngaroemroem, lé bidjaně si gěnně bilin, doeh anakoe pangéran, jen dē boewa^s njamboe, koepasakit sidě oental, mapan toeně, sidě mirah gěn koe bilin, doeh Goesti mas pangéran. Toena^s lalo^s sidě mirah gěn koe bilin, lé^s bon doeniě, ini^s lalo^s sidě djari manoesě silaé, dē djari dara^s adjoer, gama^s laé dē djari ai^s, enda dē djari manoesě, aténg koe no bandjoer, pitlah si gěn tēlangang, nēngkě ngěné, po djarin dē néné goesti, minak kadaran ninandě, minak soesah aténgkoe baé, nēka mirah dē soenjoesoe, gati² sampoeng koe oerip. Bandjoer njoesoe bidjaně, sampi^s nē si^s idoek, bidjaně sampi^s nē djadjam, doeh mirah, ngoembé sang djarindě goesti, si^s bilin koe lé^s doeniě. Dateng bandjoer lé^s Tandjoeng Měnangis, bandjoer mandjak lé^s bawa^s kětapang, bilě denganně béréndé^s. Dēn Dipatih no bandjoerně bēmanik lé^s néné bini, nēngkě baoerēs gantjang, toer baingět bandjoer mapan kamoe gen tagalah, si Pé towěk, nēngkě bēdjra anak bētokolang ijě nēngkě. Néné bini bandjoer matoer glis, doeh pangéran, atoer koela déwě, gěn kadji mētanggah baé, kadji njoesoewin djoeloe anak kadji adé^s tan nēnangis, si gěn kadji bili ijě. Den Dipatih njamboet, aō nekě soesoewin ijě, sok bēgantjang. Bandjoerně njoesoewin glis, sampině idoek djadjam. Ité sidě néné laki, onja², ité sidě, enda^s dē gila nangis lalo^s, mapan akoe gěn koe tinggal lé^s bon doeniě, ao tao^s sidě ngaoelajang awak. Den Dipatih bandjoerně bēmanik, ngeno², si badédé anak, katoengkoel badédé baé, néné bini no bandjoer, tokolangnē bidjaně glis, sampi^s nē idoek djadjam, doeh noeně bagoes, mēné sidě boewa^s bilě, dēpēdékang, ité sidě néné Goesti kadji pamit mas mirah. Bandjoer oerēs néné bini glis, bandjoer ngoetjap, djari ling atoerně, isi^s nē sigēn tēmaté^s, bandjoerně njoegoelang atoer: atoer kadji Raden Dipatih, moen kadji moelē pandjak, sarēm minanglaōen, sēdēg kadji si tagalah, dara^s kadji abang toer mamboeně baīs, tēri sēbo li^s tana^s; lan sēmaliḥ Raden atoer kadji, lamoen kadji, toera sing koesoema, pēngkadji njarēminang baé, dara^s kadji si soegoel, toer mantjirrat taék aning langit, poetih warnaning dara^s toer mamboeně aroem, no atoer kadji enda^s loepa^s lé^s dē kadji, pēngkadji njarminang pasti, sēdi kadji tagalah. Bandjoer parěk djoeroe towěk glis, si^s njenkēng, kris patjanangan. Den Dipatih pinang baé, néné bini no bandjoer, bēsidakēp matja sadat glis, djari oewah toetoe^s sadat, djoeroe towěk bandjoer,

galahně lé^s samoegině, néné bini, moentjirrat gětihně poetih mamboeně sěngér ngajang^s, toer gětih no taék aning langit, néné bini, bandjoer oewah sédē, mara^s sině ěntjep baé, Den Di patih no bandjoer, djaīt gédéng kětapang glis, bandjoer něroeroep ijě, wahně si běroeroep bandjoer poⁿě padě léka^s, bilin majit, léka^sně nemoe bilai, Pé towěk bėraran. Karanté děngan Dén Dipatih, ina^s raden, ling si tailangang, pasti endé^s-ně sisip baé, moelě djati taoe agoeng, épén bidjě djari sasěné, sengkā^sně ndé sala^s basa, djoeroe towěk bandjoer, datěng langan boental ime, katělěr mata, bandjoer endé^sně gita^s lai, kajoe batang lamparně. Idoeng djangoer bėgaritas bėgaritik, bis kėdampēs bilang kajoe batang, Den Dipatih pinang baé, djoeroe towěk bětros bėgagarap ngodjok sasawing, bandjoer ně tēri otak, lēboer lé^s boen poepoe. Den Dipatih bandjoer kotjap oewah dateng lé^s bantjingah dateng Kling, daītně Datoe mandjak. Bandjoer Datoe no glis, oewah ké pisan, sidě ngilangang. Den Dipatih matoer: mran kadji bēlatoer Goesti, koela ngatoerang basa Kěntjili moen kadji toeras toer pandjak, dara^s kadji abang toer sēbo lé^s tana^s, lamoen kadji toerasing koesoema, pasti mamboeně sěngér ngajang, toer moentjirrat taék aning langit, no talingně, bandjoer tetoelingně, mamboen dara^s sěngér baé, troes Pě towěk bětros, pěkék mata idoeng ngaritik, bandjoer endéně gita^s langan, nimpoh lé^s sawing siatas, ijě maté^s bětros, tēri lé tété tana^s. Datoe momot, padě bēnga tētoetoerin, endé^snara lingně ngoetjap.

Eněng Datoe silé^s désa Kěling, kotjap Pandji, si^s lalo njėran, ijě ngimpi kaliwat lěngé, impině mirahně leboer, si pina^sně mata ali², bandjoerně tagèt ngasě; sanjasanam bandjoer bėlarině aning désa, Wiroen Kalang, Togok Sėmar ěndé^sman tangi, sala^s sopo ěndé^sně ngasě. Kotjap datěng désa néné laki, baketowan lé^s talin oembakně, ěmbé lain anakané, talin oembak no matoer: doeh mas mirah sanak pėngkadji, oewah maté tailangang, tao^sně lé^s tandjoeng, Den Dipatih ngilangang ijě, tēmanikang si^s mami pėngkadji Goesti, néné laki no loembar. Bėlarina néné laki glis, ngodjok tandjoeng, endé^s kotjap lé langan, kotjap gantjang dateng baé, sadatěngně lé^s tandjoeng, néné laki gédéngang tangis, bidjaně kėpanasan, sarminang bandjoer njoesoe lé^s lajon mami^sně siwah sédē, bandjoerně tēpēt ijě glis, datěngně bandjoer reba^s, pasti endéně ngasě sakali; sahasaně no bandjoer, bito mara^s

kalépé bini, sampi^{ně} ngiwa bidjaně, gadingangnė bandjoer, tēdēs si bini iwaně langan kanan, bidjaně no langan kiri, néné laki bēdjadjam. Ené peno djarindě mas Goesti, si bilinkoe njēran aning gawah, kadingkoe tao^s sakēné, ēndėkoe mélé^s tēsoeroe, isi dēngan gēn sara laī, kaling ngēné sinēngkē, tētoengkoelang akoe, ara langan da ta sēda isi dēngan, endéně sala^s lingdē goesti, lingdē sidjoeloe mirah. Doeh dēn noeně néné laki, sala^s lalo^s, panemoen dē mirah, dēsandang narakē baé, moga nēmandi poedji koe, po^s koebareng maté sėkali si^s inandě mas mirah, dikakoe siidoep loewē^s lalo^s gēnkoe sandang lé^s bon doenja, la sijankoe barēng maté si^s inandě mas pangėran.

Djari ēnēng tingkah néné laki, kotjap sanakaně ijē masi tindoek baé, Sėmar tangi djoeloe, ijē dodo^s batoer glis, bandjoerně padě mēmėta, bilang gawah goenoeng aningnė si padě mēmėta, endéně daīt néné laki si bēlari, bandjoerně ngodjo^s dēsě. Datēng dēsě masih endéně daīt, néné laki, bandjoer bakatowan, maoe srēgēp gantjang baé, bētroes aning tandjoeng, dē soewé bandjoerně daīt datēngnė papa ngēlah, padě nangis bandjoer ngaroh mara^s taoe nině, sėlapoeně sinangisin néné laki, бага golo bagagowah. Sapėnang a siwah padě nangis, Den Djoeroedé, mwah sanakaně, bandjoerně bēlatoer barės: mran kadji bēlatoer, kadji noenas soekan pengkadji, toenas kadji parėntah, endě pėngkadji bingoeng, oewah toedoech isi^s pangėran, oeli sila, tēbarėsin lajon no glis, bandjoer tēpadēmijē. Néné laki bandjoerně bēmanik: adoeh kaka^s, koe mindah lé^s sidě, gēn koe barēng bandjoer baé, aloerang adě^sně lēboer, lé^s iwa^s koe koe-pina^s boemi, lamoen dē talětijē, blé^s pamindah koe. Dén Djoeroe dē bandjoer ngoetjap: kadji noenas ngiwa bidjan pėng-kadji, dėsidadě endéně soekē. Bandjoer kotjap soewé nēne laki, sibariwa, saking kasoeka^s Alah ara pitoe djēlo bahé, bandjoer ara toeroen swarē no lé^s néné laki, ling pangoetjap swarē, sidě noeně bagoes, lamoen tētoe sidě toeně, si gita^s ijē épén balėndě no pasti gēn koe bada sida noena.

Semaran Daně.

Dē pija^sang ijē glis tablē, po^s dē tamang ijē gantjang, bandjoer dē tali ijē bėlo, po^s dē timpoh lé^s sėgarē, talině ēndā djra^s,

ënda^s ëntik mipir lé^s laoet boe, érak malik idoep ijë. Oewahnë toetoe^s ling swarë moeni, swarë bandjoernë ilang, bandjoer glis néné laki no barëng si sanaknë padë mijak tablë gantjang, ëndénë soewé bandjoer poetoës, lajon no bandjoernë tamang. Wahnë tamang, po^snë tali tablë si^s tali émah, tali tësamboeng bélo, po^snë timpoh lé^s sëgarë; bélonë talin tablë, séwoe dëpa lan sapoeloe tloeng dasë lan pat dëpa. Endé soewé néné laki sagadingang talin tablë, bandjoer napëgat talino, néné laki bandjoer bënga^s, sinjarminang talin tablë, tablë no bandjoer bëtroës élenë satiba para.

Salaé^snë néné laki, simipir sëdi nemporan, ara^s oewah satoës djelo, lai^snë mipir sëgarë, moena lapar bidjanë, si bobong kajoe tëbaoe, sino si^snë mapa^s ijë. Bandjoernë bëmanik manis, néné laki lé^s bidjanë: «doeh pangéran koe mas mokol, koearanin sidë nëkë, mapan si^s koe kampowas lé^s inandë noenë bagoes, Mëgat Sih arandë mirah. Salaé^s në lé^s pasisi, néné laki lé^s bidjanë, bandjoer maramina^s pondok, pondoknë si nganti ijë, nganti në soeka Alah, tablë sangnë katëmoe, noedjoenë taamporang oembak. Endé^snë soewé néné laki, sitëpëkonté tjarita, kotjap Datoe balalangon, Datoe silékan lé Dëhë, balalangon lé sëgara, tairing si^s toembak toeloep, bëdil kalëm lan kaléwang. Lan ramé gamëlan moeni, si ngiring Datoe si loembar, padë ramé pangiring no, djari endé kotjap lé^s langan, kotjap datëng lé^s sëgarë, bandjoer padë mandi rawoes, tablë sajan bëtënga^s; lamoenë padë bësëdi, taoe sigën ngemboen ijë, tablë bësëdi ijë ngodjok, sakëno baé tingkahnë, ngrasë padë ngëlah, bandjoernë bamanik Datoe, maé akoe karing kanak.

Bandjoer loembar Datoe glis, si ngodjok sëdin ampوران, tablë bësëdi ijë ngodjok Datoe bandjoerana gantjang, parëk datëng tablë, gagak poeti^s bandjoer këtjoer. Datoe bandjoerana djawat, bandjoer taékangnë glis, ngorosnë aning amparan, kaoelë bandjoer mëmopong datëng darat, tokolangnë Datoe bandjoer bëboeka, tëboeka séloenë tandoer, tjahjë manoesijë isinë. Po^snë sangkol ijë glis, Datoekoe né gadingang ijë, bandjoerranë glis tēpopong, taékangnë lé djëmpanë, Datoe liwat soekanë, singëmboen dëdarë bagoes, Datoe nō bëmanik gantjang: doeh mas mirah néné goesti, tingkah si daït sidë, sasatkoe daït mas mongkol, lé^s tēnga^s laoet sigoewar, nëkë sidë dén darë koe pija anak pamoentoe, mapan koe ëndé déjang anak. Nëkë Datoe sibëmanik, kotjap bandjoer padë léka^s, tjatoe

mwah pangiringnĕ, nĕné bini lé^s djempanĕ, tĕkatir isi^s kaöelĕ, tairing si^s toembak toeloep, bedil kalem lan kaléwang. Lan ramé lan moeni, ramé ongkat taboewan, ramé soerak ramé kopok, djari kotjap lé^s langan, kotjap datĕng lé^s désa, Datoe no tamĕ bĕtroes, toeroen tiba patmasanĕ. Bandjoer mandjak nĕné bini, Datoe bandjoer bĕpangarah, njoeroe^s taoe noedja^s baé, mwah kajoe baœ² batang, mapan si^s tĕ liwat, gawé blé^s gĕnnĕ tangoen, gĕnnĕ njĕlamĕtang bidjanĕ si bĕroe maoenĕ daĭt. Bandjoer tapĕkonté tjarita, ramé ongkat gong gdang no, djĕlo kĕlĕm ĕndĕ^snĕ pĕgat, nanggĕp topĕng lan wajang, djogĕt barong lan gamboeh, legong topĕng ramé padĕ, soeling rĕdĕp ramé moeni, tandang djodjor, tandang dadap, ramé tandak ramé gĕroh, Datoenĕ gĕn parisĕjan, raména kaliwatan, ramé gendang ramé kempoel, Datoeno kaliwat soekĕ. Datoe no bĕmanik glis, léka^s dimĕ^s gantjang kanak, mè^s lékang ara bĕrĕm no, mapan koe ngipoe^s kaoelĕ, siné si parisĕjan; ĕndé nĕ soewé datĕng bandjoer taipoek simĕton padĕ, eneng parisĕjan sasĕné. Kotjap lé^s dalem désĕ, padĕ ramé noedjak baé, ninĕ mamĕ gajoer pangan, mina^s wadjik no padĕ, sĕlang gĕnti^s si bagajoer, pangan liwat dodol nangka.

Enĕng tjarita sasĕné, kotjap Pandji, barĕng si bidjanĕ, barĕng si Sĕmar lan Togok, mwah Djoeroedé lan Kalang, si mondok lé^s amporan, Megarsih wajanĕ bandjoer, wah bĕdoewé kĕkarĕpan, anging karéré Mĕgarsih dĕngĕrnĕ ongkat gamelan, ijĕ sĕno soekĕ nĕno, no taroewan tĕkĕsnĕ, wajannĕ tao bawastra, tkĕsnĕ bĕlari, bandjoer bakatoewan lé^s mami^snĕ, ongkat ape sino manik, si ramé² ongkatnĕ, mami^snĕ no nimbal barĕs, jĕn koe bada^s sidĕ mirah, masan dĕ tao^s ijĕ, doeh anakoe noenĕ bagoes, Datoe Dewĕ bĕsasoe kan. Bandjoernĕ bĕmanik manis Mĕgarsih datĕng mami^s nĕ, pasila^s nĕ gĕn mamaö, mami^snĕ bandjoer kéwoehan, 'ndĕnara si nĕnimbal, soegoel maniknĕ ngaroemroem, adoeh anakoe pangéran^s, 'ndĕ^sdĕ bani nĕné goesti, Datoe Déwĕ bĕkarijĕ, taoe blé^s bĕri^s manto, 'ndĕ tĕ sĕmĕl gĕn tĕgita, singĕné ĭta roewanta, dĕ ta mara roewantaoĕ, karĕrĕnĕ isi dĕngan. Megarsih bandjoernĕ nangis, бага golo^s бага gitak, mélé^s lalo^s gĕn mĕmanto, mami^s nĕ bandjoer kéwoehan, 'ndĕnara lingnĕ nimbal, doeh anakoe noenĕ bagoes, sidĕ njonggat angĕn mirah.

Soegoel maniknĕ basrĕmin, apĕ ling koe bada^s sidĕ, doeh pangéran koe mas mongkol, sila^s tĕdjak mami^s kaka^s, sangnĕ

sēmēl si léka^s. Mēgarsih bēlari bandjoer, sadatēngnē bandjoer ngoetjap.

Bandjoernē bēmanik, glis tē na béké^s akoe mojē, raden Wiroen nimbal barés, doeh anakoe mas pangéran, Datoe Déwa bēsasoekan, dē tasēmēl noenē bagoes, gēn tēgita^s isi dengan. Bandjoernē édjak ijē glis, Megarsih bandjoernē oembak léka^s nē bandjoernē sangkol, léka^s bandjoer padē gantjang.

Endé^snē kotjap lé^s langan, si^s nē léka radén Wiroen, bandjoer dateng djēbak Dēhē. Raden Wiroen bandjoer glis bēsēbo lé^s bawa^s lambah, Mēgarsih no tjingok tangē^s si dēngēr onkat gamēlan, djari ara maniknē, ēmbé tao mami Wiroen, singeni² onkatnē. Radén Wiroen bandjoernē glis, tao^s nē lé^s dalēm désa, Megarsih bēmanik barés, endé^snē ngēno mami^s kaka^s, koe kēto manto ijē, apan sino de^s koe tao^s, koe pēdasang ijē tjoba. Itē sidē tēpoe mami^s, gēn koe lalo mēdasang ijē, sangnē baoe gēn koe panto, koe pēdasang ijē tjoba, Raden Wiroen no ngoetjap, endé^snē baoe noenē bagoes, loewé lalo taoē mojē. Endé^snē kēto néné laki, ilat sidē si dēngan, mapan taoē^s loewé manto, Datoe Déwa bēkarija, Mēgasih endé^snē soeka, bandjoernē loembar bētroes ngider lé^s loewar kalangan. Kotjap Wiroen sita bilin, bēsēbo lé^s bawa djarak, mara séwang tingkahnē no, soegoel tamē djabē koetē, mapan 'ndénara kéréngnē, Mēgarsih bandjoer batēmoe, kēlépé ninē gita^s ijē.

Tawongan nira Toewan Déwi, toemoning sang wawoe praptē, andjiwil padē rowangé, raré pēkik ikē praptē, lah paranānē énggal, adjakēn mangké malēboe, ing djro marēking rahadian. Toemoelija mangké marani, anamboet asta ikē, ki bagoes sarēng nganonton, lah pajoe mandjong djro poera, Raden Poetra ngoedjiwat, toemoelija sarēng malēboe, praptēng ngarse Toewan Déwija. Kapanggih sira Toewan Déwi, eling sira ing atmadja, kang poetra sinamboet mangkor, ingaras aras tasira, doeh njawa anak ingowang, sira tan pandērbé iboe, anak bapa kawlassarsē. Medalloeh ira Toewan Dewi, ingoesapi wastra nira, doeh njawa boekti ingkéné, sang poetra tanarsa dahar, aroemroem dening sang dijah, dahar djawadah tan pajoen, anoelija dinoe san sira. Woes ija siniram sini salin, wastra widjiling djagatra, pinarada toehoe kaöt, saboe gringsing toer masoelam, imboeh bagoes ta sira, lir widadari toemoeroen, kanganonton kawēnēngan. Ling ngira Toewan Dedéwi, jen sira mantoek masing wang, ingsoen nakirim pangagong, nem parakat katah neka,

warahan raman ira, mangké ta pa soengsoeng ingsoen, anging datan soemapala. Lan wëwëkas ingsoen kaki, warahna raman ira, bëndjang méréne no nonton, wongagamboeh ing paséban, anggen ingsoen wikana, roepanija ramané bagoes, adjata nora nontoně. Anoelija dépoen-asoegi, pagaroněm padjengan, sekoel oelam djawadahé, woes winadah sinidjenan, sangsoe Déwi angotjap, lah amoeli mirah ingsoen, élingěn wëwëkas singwang. Kinon nēngatera midjil, pawongan anampa wastra, djawadah sēkoel oelamé, ikě oewas padě binakte saprapte ni reng djaba oeloengan daga katemoe, pinaran dening sang poetra.

Jata poenang angateri, kangagawa sekoel oelam, djawadah mwang panganggo, kasrah ing oeloean daga, anoelih sira linggar, andaga noelih sang soenoe, tan kawarna sireng marga; Prapta ingalas panjingid, noelih ingatoer sadaja, ing rama sakěh pawéh wéh, paweh ira sang soedéwija, mwah pawekasira, toewan galoeh ika woes katoer, toewan Mantri mangké kapannětan. Kidjoeroe de' matoer raris, adoeh goesti ingsoen déwa, paran wekasira mangko, dadi koetoening pawana, twan tindakakně, ing nēgara anglilipoer prijatin manawa soeda.

Jen oepaman, dika goesti, amoetěr nēgaréng Dēhě, manawi sakti mangko, jan anderbē poetra parawan, abětjik naika, wernané andika tjoepoe, djaloekně oega pangéran. Masa tan pawéh narpali; apan rama pakanira, asanak lawan sang katong, rahadijan nangrēs kapanětan, kakang loengě ing bondjang, ing negara anglilipoer, rika nata kira². Jen ingsoen lipoe sadidik, irika sama nginěpa, kadang kadéan natoeré, alērēs mangkana déwa, adan samija dahar, étja dénija anjekoel, toemoelija dahar djawadah. Warěgan noelija ngamběli, woesija nginang atoeroewě, tan lijan kang apti mangko, kaka werta dening poetra, pan kaja iboen ira, marma lērēs twas sira gagětoen, tan kēně arip ta sira.

Soeměkar asaning ati, aroengoe oedjaring poetra, lir amanggih soerija mangko, ring madija latri goemawang, lir katiban ratna, sasangka tiba andaroeng, mangan naoelah ing nalě.

Datan kawěrna ing latri, mēh rahina atoeroewa, tana soewé panidrané, éndjang samija atangija, noelija sami asiram, mangké sira salin kampoe, pawéh irahadén déwija.

Anoelija sami loemaris, anoet marga maring Dēhě, prapta

ing désa lampahé, akéh poenang wong kapapag, sing kapëndak mandëga, égar pandëmën nandoeloe loewar né sang wawoe prapta; Pada sira miloe ngiring, déning wong arsë moelata, dadi akéh pangiringé, dening wong arsa moelata, ratoe oendangan prapta, kangiring sësëk soepënoeh, tan nadoh kadéjan nira. Lakoéné angonang riris, warnané kadi lir soerat, gawok sakéh wong anonton, samarga agogondjakang lanang wadon girang, raré toewa akéh andoeloe, këbëk doeloeroeng oeriran.

Moenggah sira pantjaniti, satrija moengging paséban, presamija toeroen agé, idëp ira ratoe prapta, oendang oendangan désa, pan doeroeng sira andoeloe, mangkana idëpinala.

Sapraptané Raden Mantri, lagi angadëging natas, satrija anapa alon, daweg moenggah sang datengan, sahoering rarahadija, singgih pajoe sarëng loenggoeh, jata sira sarëng moenggah. Woes tatah dënija linggih, ajoenikang para nata, ki patih anapaälon, tabé ingsoen natanija, déning tan wröeh manira, tëmbé mangké atëtëmoe, saking ngëndi sangkan nira.

Mwah djënëng ira Goesti, waktjana ingsoen twan, Rahadén Mantri saocé, héh Patih inggih manira, ngong datëng saking ngatjala, saegén egénna toeroe, wong loembaritan padesa.

Noelija mandjinging djiro poeri, oematoer ring toewan galoeh ika, asëmoe pragataha mangko, singgih Déwa Soesoehoenan, raré pëkik woes prapta, sarëng lan raman nirekoe, sampoen aloenggeng paséban. Soen tingalë wërna nëki, mangkana kaja asëmara, wënéh kang mëgëp polahé, djënëng ira kadi rangga, mangké ingkang sanoenggal, prëkasa kras dinoeloe, warnané sawidji ika. Bagoesé galak amanis, raga kadi djinëpitan, kadija ngoen nangoen wërnané, kang sawidji kadi sëmar, lëmoe abëdél ika, wëtëngé kaja toehoewoeng, paësi poenang rorodan.

Sapari polahé moengil, awéh goejoe ing paséban, sawidji boedjil adëgé, tjoengoer limo ta goejang, oedjar ré tjarétjédan, sapolahé awéh goejoe, rëmën wong kang anonton. Kang nging atoeran tan pangling, pan sam poen karasa ing twas, dijan mantri lan kadejané, tan lijan prapta ing djabë, parëngi poetran nira, rahadijan déwi noelija adoes, woes siram noelija pajas.

Anganggo Radja kang poetri, liwat ajoe warnan nira, lir ijang ratih warnané, anoelija mëdaling djabë, ngadëging panindjowan, wong ira ngiring soepenoeh, lawan poenang kakang kakang. Noelija sira Radén déwi, awas ikang raka prapta, lawan kadang kadéjan, panta ilang ing koeñë, toemingal mëdal kang loeh,

wétning kagèng aning trësna. Toemoelija toemoeroen naglis, marani sang wawoe prapta, sang pinaran tēmjoeh twasé, toemingali toewan déwija, marman nira kaliwat, dening pinaranan ikoe, dén nira sira sang déwija. Toewan déwija ling ngira aris, doeh pangéran soesoehoenan, trësna tēmën dika mangko, wënara agingsir ring oebaja, doeking ngëmbakang pëdjah, limëboeh ënë ing laoet, winadah aning tablë.

Kang tangis ngrasaning ati, radén mantri ngrëngkoel sirë, kakalih drës warpané, samija nangis tinangisan, rangkoel rinangkoel pada, radén mantri lon amoewoes, adoeh njawa arin^t ningwang. Dan sira parë narpati, mwang kang para poenggawa, sësëk tansoeh werdjané, déning sang déwi koela, tan wroeh paran ningwang, kawëngan sira andoeloe, ana matoer ring sang nata. Rahaden déwi ing Djawi, angrangkoeli sangdatëngan lintang kagété sang katong, midjil' sakarolan tjengak, sang prapta nirang djaba, atakén nira dén galoeh, sapadéwa rangkoel ika. Sangpoetri saha saoer bakti, sawakta atoe kaola, iki poetrané sang katong, ring Kling raka andika, oeni sira akésah, ngoelati rabi alampoes, tana étang pati gësang. Manira kangdé noelati, bésoek toewan amba warah, jen woes prapta sakabéhé, ratoe ngoendang² ika, mowah andika, ratoe Kling istri kakoeng, adja tanora nakënë. Mowah sira Bibi Kili, adja tan këna ingoendang, kalih kalawan somahé, poma adja nora këné, oetang agën lintang maring Bibi Kili ikoe, sang nata aris ngandika; Lah sasakrasan nira nini, sang noelija poatoesan, angatoeri raka agé, istri kakoeng ing djenggala, miwah ni Bibi Kili, sasomah ira kang toetoer mara ing nëgaréng Dëhë. Oatoesan loenga aglis, sang nata aris ngandika, lah nini mantoeka ing djro, sarëng lawan kakang ira, kang poetrané kinamban, agé pada datëng tēmoe, lan Bibi ana ing poera; Radén déwi angatoeri, kang raka kinanti asta, sarëng maleboe ing djro, anakira woelsing ngëmban, angadaton sadaja, sapraptan-ira ingajoen, ni bibi loenggéng padapa. Mëdëk kalih awot sari, pramésuari atatanija, sapa nini sarëng ing djro, tan bontën ing soen toemingal, tëmbé ing soen toemingal, Toewan déwi nëmbah matoes, iki anak ira twan.

Poetrane sang radja Kling, kotjapa kang brangta ngarang, loenga ngoelati rabiné, kang mati moenggeng table, amba iki doeh pëdjah, mangké ta amba katëmoe, ring djaba lan anak toewan.

Poeniki rëké kang tjili, poe tran ingroen kaola toewan, jen

woes raoeh sakabéhé, para ratoe ingpadésan, miwah kang raka toewan, ring Kling saïstri djaloe, ika atoeer wakta. Lan sira ki Bibi Kili, sasomah iraden oendang, dening rakan di ka mangko, besoeck ija jen woes prapta, ika twan wikana, ring moelah ta boektan ipoen, mangké amba atjarita. Lah sakersan nira nini, adoeh kaki anak ingwang, lintang soekoer séwoe ningong, sira datëng tan pawarta, aglis pramésowari, goeroening poetri rinangkoel, adoeh kaki anak ingowang.

Poen iboe kaja angipi atëmoe lan nanak ingowang lir amanggih ratna ingong, toemiba saking sowarga, lëga ing manah ingowang, lah pada ing kéné maskoe, anak mantri ing Koeripan. Raden mantri saoeer bakti, singgih sahandika toewan, noelija sami linggih mangko, pramésuari rinamboeta, poetoené pinakoewan, ingarasaras rinangkoel, noelija raoeh kang djawadah. Apëlak wernanija pasti, jata adaär djawadah, hakëmboel lawan poetrané, tjatoeré lan poetoen nira, saoes sira adahar, ambëngé ika woeskatoer, étja dénija karaméjan. Wong djro marëka sami, lintang soeka nalan nira, andoewé goesti roro, katiga lan poetran nira, motjoróng tjakijan nira, lir déwi natih toemoeroen kakalih lan ijang asëmara. Kawërnaha Sri boepati, sijang daloe, akasoekan, sajan nawoewoeh boengahé, kawërnaja kang oetoesan, woes prapténg ing Koeripan, sang praboe katoedjoe mëtoe, pinarëkang néng paséban. Kang oetoesan noelija praptë, oemarëk maring sang nata, anëmbah oematoer alon, kaoela ingoetoes toewan, dening raji ankika, sang naténg Dëhë poekoeloen, angangatoeri pakandika. Kalawan raï sang adjï, sarëng lan nandika toewan, toemëdak maring besoecké, dépoen katoetoeran oega, pakré pranagata, dépoen toeloesta poekoeloen, sih ira mangkoe prëgata. Pan sira inarpati, olih anak roro toewan, samija bëtjik lanang wadon, mangka amrësing poetra, sinaksen naning séwa, sogata lan pararatoe, darapon samija wikana. Sang praboe nangoeri aris, lah ingsoen bëndjangë lomga, sigrah kalanan sakéhé, rabi ning para poenggawa, héh patih arahëné, sërgëp kang adjoli tandoek, koeda lan samapta nira. Noelija loewara narpati, mantoek sira ngadatwan, saprapta nira nëng djro, awarahing rabin nira, bendjang loenga ing Dëhë, pramésowari wot santoen, kakang adjï sahandika. Kawarnahë sira patih, woes sawarah para mantja, sang praboe lanan rabina, bëndjang loenga maring Dëhë, samija atjadang koeda, mwah djoli lawan tandoek, ni Kili woes winarahan.

Endjang adan Sri boepati, lawan pramésowari nira, woes midjil sira sang katong, agrihan wong angiringang, pangang gonija brang sinang, pèpèking djabè katèmoë, mantri poenggawa ngantija. Toembak toeloep pada moeroep, inon lir sèkar sataman Woes moenggah mangké ring djoli, sang nata lan pramésowara, pada ingoeloer djoli né, poenggawa anoenggang koeda, noelija sami loemampah, tan kawasna siréng ènoë, prapta ing nègaréng Dèhè. Pinapak sira narpati, dén nira sang naténg Dèhè, ingdjawi koeta pèrnahé, sapraplané raka nira, jata matoer ana, kakang adjì wawoe raoeh, sarwi sira awot sèkar. Rakan nira ana oeri, ling ngira sangetipoen kakang pramés wari sinapa agé, sahoerré kaoela toewan, adan samija loemampah, prapténg pantjanniti sampoen, loemaris maring paséban. Sang nata Kling alinggih, arèping sang naténg Dèhè, panarèking para katong, sira sang naténg Gègelang, oeni sira woes prapta, lang sang nata Singasantoen, atatah linggih adjadjar.

Séwa sogata alinggih, ing ajoen sira sang nata, prameswari angadaton, kapanggih lan pramésowara, ring Dèhè dahar wowohan, asoekan soekan tinamoe, lawan pangiringé ika.

Ring djawi Sri narapati, sampoen katoerana moentjang, Séwa sogata sakéhé, mwah sakéhing pangiring sampoen, pada sinoengana moentjang. Warga dalèm laladéni, panganggonija loewih loewihan, sami patoeh tajoingané, midara ngatoeri tjanang, gamèlan tinaboehan, agra soweranija oemoeng, wong kanganonton ébèkan; Kawarna Rahadén mantri, kalawan sira jinira, woes pajas panganggé agé, kapanggo radja djoewita, jè ébèk warnan nira, istri ajoe lanang bagoes, kadi ratih lan asèmara. Kaka ling sira amidjil, Djènggale lan Kèdiri mangko, wong sinèlir angiringang, woes prapta ing paséban, apijak poenang wong Kakoeng, pada doh sira loenggwa. Para ratoe atap palinggih, balawan séwa sogata, Sri pramesowari karo, alinggih sinding sang nata, anakira kalijan, woes sira sama aloenggoeh, sinding sang naténg Gagèlang. Tinontan kadi ring toelis, égar twas sira niningal, pan sampoen atatah kabéh, tan sipi soekan ning manah, raden déwi matoerè, pasang tabé^t manira poeniki, ring sira kang para ratoe, sowaraning lir madoe drawa.

Tembang Dangdang.

Pasang tabě manira poeniki, toewan sama, agoeng siněmpoera, menawi ana sisipé, kaoela noetoes², tjaritané ratoe ring ngoeni, lingé sapara nata, dawěk anak ingsoen, agépoen bapa mijarsa, noelija matoes, amětoning woewoes ija aris, ana ratoe ring Děhě.

Panalě mitané derbé poetréki dén sang nata, anéng Kling sisa, tana dərbé poetra rěké, ija ta sira sang praboe. Děhě minah ratoe ring Kling, samija loenga něńěda, sigrah anéng goenoeng, alabakti ring Kajangan, ring Batara, sapraptan nira ing oekir, ratoe Kling matoesa. Ring kajangan ratoe Děhě dimin, panědané, irika Batara, atoerta kaoela mangké, aněda doewé soenoe, istri sidji jankatkani amba ngatoerang segah, poelě toera aroem, oelamé maěndah warna, saisining, darat lan isining warih, adja nana kirangan; Lan wernaning djawadah sami, adjanana, koerangé sanoenggal, soesoeh wangi sadjam-béné, toenggal wědalanipoen, soen ngatoerang tda mariki, miwah toenggal raĭna, soen ngatoer ang sěkoel, mang lingé sang nata, ratoe Kling, samangkana atoer néki, anéng sira Batara.

Jen kaoela dərbé poetra sidji, toera lanang, kaoēla ngatoerang, sěgah sarěng saoēlamé, ing godong woes lajoe, djawadahé tan pageni, masahatan kraséng toewan, anging nista ratoe, djawoh salah amědal, mangkana naling, sira sang praboe Kling, praboe Děhě goejoejwa.

Nista temen poenagih kakang adji, lir tan ratoe agoeng amangkoe rat, sang praboe Keling saoéré, kédep adanipoen, katekan nawěwěrat kalih, prameswari Djenggala, mwah ling Děhě sampoen samija sira awewarat, tjénarita, woes kěképlé kira kaléh anoelija tasira babar.

Lanang poetrané sang praboe ing Kling, praboe Děhě, wadon poetrannira, praboe sawědalé, prapta toenggalé wetoe, tan natoewang sira atoeri, bakti siréng Batara, pélak warnanipoen, praboe Děhě nora sirě, angaloerang bantě sakadi ling neki, poetra malah diwasa.

Sira Batara pan kaliwat roentik, ring sang praboe Děhě tan tindihě pan linjok maring sanggoepé, anoelih sira ngoetoes,

liloes dateng datan sinipi, amijang dakën sang poetra, tiba ring padoekoe, tamané Bibi Kilija, dané Tjili amanggih Rahadin déwi, noelija ing ngakenan. Poetri ikoe ija ingsoen niki, dan sang praboe Kling lawan Dëhë, angrangkoel anaké agé, toewan Mantri kang den rangkoel, pramésuari kalih angrangkoeli, kalih ingarasngaras, adoeh anak ingsoen, kaling anè sira mirah, poetra djati, paling mani nira ta nini, tan anjana sira gesang.

Poetoer manira anoelis, ring dina Boeda poenika, ring tanggal salikoer rëko, ing boelan Ramlan nika, marnaningsoen nanoerat, angen ingsoen sasar soesoer, tan adërbé kadang warga.